

اولویت‌بندی شاخص‌های سیاست جنایی اجرایی پلیس در پیشگیری از بزه‌دیدگی دانش‌آموزان

چکیده

زمینه و هدف: آنچه موجب نگرانی متولیان امر پیشگیری شده، افزایش نرخ بزه‌دیدگی و کاهش میانگین سن بزه‌دیدگی دانش‌آموزان است. هدف کلی پژوهش، اولویت‌بندی شاخص‌های سیاست جنایی اجرایی پلیس در پیشگیری از بزه‌دیدگی دانش‌آموزان است.

روش: این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، توصیفی - پیمایشی است. جامعه آماری آن معاونان و مدیران لایه اول ناجا، اعضای هیئت‌علمی دانشگاه امین و نهادهای (قضایی، آموزش و پرورش، بهزیستی، کانون اصلاح و تربیت) را دربرمی‌گیرد که با روش نمونه‌گیری هدفمند، تعداد ۷۰ نفر از آن‌ها انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسش‌نامه محقق‌ساخته بود که روایی سازه و پایایی ترکیبی آن مورد تأیید قرار گرفته است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و اولویت‌بندی از ضرایب استاندارد با استفاده از نرم‌افزار PLS^۳ استفاده شده است.

یافته‌ها: در میان سیاست‌های حمایتی پلیس، شاخص‌های کنترل شبکه‌های اجتماعی با بار عاملی ۰/۹۱۷ و آگاه‌سازی و هشدار به والدین با بار عاملی ۰/۸۴۸ و در میان سیاست‌های مشارکتی، شاخص‌های نشست گروهی مشترک با خانواده با بار عاملی ۰/۹۶۱، ضابط آموزش دیده با بار عاملی ۰/۹۴۴ و رعایت شرایط روحی و جسمی با بار عاملی ۰/۹۲۴ و در میان سیاست‌های تعاملی، شاخص‌های تعامل و هماهنگی با رسانه و مدارس با بار عاملی ۰/۹۳۵، تسهیل سازش و جبران خسارت به بزه‌دیدگان با بار عاملی ۰/۹۲۶ و توسعه و ارائه خدمات به دانش‌آموزان با بار عاملی ۰/۹۱۵ بیشترین اهمیت را دارند.

نتیجه‌گیری: لازمه تدوین سیاست جنایی - اجرایی کارآمد، ابتدا شناسایی و اولویت‌بندی شاخص‌های آن و سپس توجه و اهتمام ویژه به این شاخص‌ها در سطوح درون و برون‌سازمانی است.

کلیدواژه‌ها: سیاست جنایی، سیاست جنایی - اجرایی، پیشگیری، بزه‌دیدگی.

دریافت: ۱۴۰۰/۰۱/۲۵

پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۱۵

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

صص: ۲۳-۵۲

شناسه دیجیتال (DOR):

DOR: [20.1001.1.20086024.1400.13.2.2.8](https://doi.org/10.1001.1.20086024.1400.13.2.2.8)

حسین شریف‌پور

دانشجوی دکتری مدیریت پیشگیری از جرم، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران.

ali_2124@yahoo.com

اسماعیل احمدی‌مقدم

دانشیار گروه راهبردی، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

shahid.kavand@gmail.com

محمد بارانی

دانشیار گروه حقوق، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران.

barani.afarid@gmail.com

داود دعاگویان

دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران.

da.doagooyan@yahoo.com

این مقاله برگرفته از رساله دکتری با عنوان «سیاست جنایی اجرایی پلیس در پیشگیری از بزه‌دیدگی دانش‌آموزان» رشته مدیریت پیشگیری از جرم دانشگاه علوم انتظامی امین است.

در گذشته سیاست جنایی کشور و برنامه‌های کلان پلیس در بحث پیشگیری، مبتنی بر اقدامات سرکوبگرانه (شناسایی، دستگیری، بازداشت، حبس و زندان) بزه‌کاران بود و تصور صاحب‌نظران امر پیشگیری نیز این بود که «جرم» صرفاً حاصل تلاش بزه‌کار است و تمرکز بر مجموعه‌ای از اقدامات بوده که به‌منظور کاهش بزه‌کاری صورت می‌گرفته است. بزه‌دیده‌شناسی به‌عنوان یک علم مستقل، توجه پژوهشگران را به نقش بزه‌دیده در فرایند وقوع عمل مجرمانه جلب می‌کند و به این نتیجه رسیده است که خود بزه‌دیده ممکن است در ارتکاب جرم (کم یا زیاد) سهم و نقش داشته باشد و یا قبل از اینکه جرمی اتفاق افتد، بزه‌دیده احتمالی می‌تواند پلیس را آگاه و مطلع کند؛ بنابراین برای پیشگیری از بزه‌دیدگی و تکرار آن، فقط کنترل و برخورد با بزه‌کار کافی نیست (بارانی، ۱۳۹۰، ص ۸۲).

بر پایه گزارش‌های آماری مرکز آمار کشور، در سال ۱۳۹۹، بالغ بر ۲۴/۶۵۱/۶۶۲ نفر معادل ۳۰ درصد جمعیت ایران را افراد کمتر از ۱۸ سال تشکیل می‌دادند که بیش از نیمی از این جمعیت به تعداد ۱۵/۱۳۸/۵۲۳ نفر دانش‌آموز بود (ایرنا، ۱۳۹۹، ص ۲). میزان ترک تحصیل دانش‌آموزان، رتبه اول را در بین خطرپذیری دانش‌آموزان دارد و ادامه این روند می‌تواند موجب بروز و تشدید آسیب‌های اجتماعی در این دسته از دانش‌آموزان شود. همچنین، «خسونت» رتبه بالایی در بین رفتارهای پرخطر دانش‌آموزان دارد، به‌گونه‌ای که به‌طور میانگین، رتبه دوم را نشان می‌دهد. هرساله حدود ۶۳۰۰ نفر از دانش‌آموزان کل کشور، در معرض خطر خودکشی هستند که نزدیک به ۵۰۰ نفر از این جمع، اقدام به خودکشی می‌کنند؛ به‌طوری‌که در سال ۱۳۹۸، تعداد ۹۶ مورد خودکشی منجر به فوت در بین دانش‌آموزان گزارش شده است. دخانیات و انحرافات اخلاقی دانش‌آموزان و کودک‌همسری نیز به‌ترتیب رتبه‌های چهارم تا ششم خطرپذیری دانش‌آموزان را دارد (ایرنا، ۱۳۹۹، ص ۳).

اما آنچه امروزه بیشتر موجب نگرانی جوامع بشری و متولیان امر پیشگیری به‌ویژه حامیان دانش‌آموزان شده، افزایش نرخ بزه‌دیدی و پایین آمدن میانگین سن بزه‌دیدی و انعکاس آن در سطوح ملی و بین‌المللی است (بارانی و کشفی، ۱۳۹۲، ص ۱۲). نظر به اینکه، این افراد در هر کشوری جزو سرمایه‌های بسیار ارزشمند انسانی محسوب می‌شوند، لذا روند افزایشی بزه‌دیدی، کاهش میانگین سن بزه‌دیدی و تکرار این نوع رفتارها، نیازمند توجه و پیگیری جدی مسئولان امر در همه سطوح، دستگاه‌ها و حوزه‌ها اعم از قضایی، تقنینی و اجرایی است.

سازمان پلیس، یکی از سازمان‌هایی است که نقش بسیار مهمی هم در مرحله قبل از وقوع بزه‌دیدی دانش‌آموزان و هم در مرحله پس از وقوع بزه‌دیدی دارد. رفتار متفاوت پلیس با این گروه حساس و آسیب‌پذیر در مقایسه با بزرگسالان می‌تواند تأثیر بسزایی در جامعه‌پذیری و اصلاح آنان داشته باشد. البته باید گفت بروز این رفتار متفاوت از سوی پلیس، مستلزم وجود سیاست جنایی - تقنینی افتراقی در حوزه تکالیف پلیسی است. سیاست جنایی - تقنینی افتراقی هم لازمه اعمال سیاست جنایی - اجرایی افتراقی از سوی پلیس است. بر همین اساس، جوامع و سازمان‌های بین‌المللی به‌کرات در اسناد الزام‌آور و ارشادی خود بر تخصیص و تأسیس پلیس ویژه مدارس تأکید و توصیه کرده‌اند (خواججه‌نوری، ۱۳۹۰، ص ۲۴). از آنجاکه پلیس عموماً به‌عنوان نخستین نهاد دستگاه عدالت کیفری با دانش‌آموزان در تماس با قانون روبرو می‌شود و به لحاظ اینکه این دسته از افراد در فرایند رشد و پرورش قرار دارند، نحوه عملکرد و برخورد پلیس با این گروه آسیب‌پذیر از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است؛ زیرا سیاست‌های صحیح و کارآمد پلیس تا حدود زیادی می‌تواند از آسیب به آنان و به‌تبع آن، آینده کشور و همچنین از آثار و تبعات منفی ناشی از بروز بزه‌دیدی این افراد در جامعه پیشگیری کند. در صورت بی‌توجهی به این موضوع، روند افزایشی بزه‌دیدی، کاهش میانگین سن بزه‌دیدی و تکرار این نوع رفتارها را در مدارس و جامعه شاهد خواهیم بود؛

بنابراین به منظور پیشگیری از این روند و اقدام به موقع، شناسایی و اولویت‌بندی شاخص‌های سیاست جنایی - اجرایی برای پلیس امری لازم و ضروری است.

اما به نظر می‌رسد به دلیل نبود مدیریت واحد و متمرکز، وجود خلأها و ابهامات قانونی، تداخل وظایف نهادهای دولتی و فقدان برنامه ملی و بومی در حوزه پیشگیری از بزه‌دیدگی، پلیس ایران در قبال دانش‌آموزان سیاست جنایی - اجرایی افتراقی مشخصی نداشته باشد؛ از این‌رو در این پژوهش در نظر است، ابتدا شاخص‌های سیاست جنایی اجرایی پلیس مورد شناسایی و بررسی قرار گیرد و در ادامه اولویت‌بندی شاخص‌ها انجام شده و با توجه به امکانات محدود پلیس به ترتیب اولویت در یک محیط تعاملی با متولیان امر پیشگیری و برای رسیدن به وضع مطلوب، یعنی پیشگیری از بزه‌دیدگی دانش‌آموزان اجرا شوند. حال سؤالی که مطرح است عبارت است از اینکه شاخص‌های سیاست جنایی - اجرایی پلیس در پیشگیری از بزه‌دیدگی دانش‌آموزان به ترتیب اولویت کدام است؟

پیشینه و مبانی نظری

پاراحمدی (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان «سیاست جنایی اجرایی ایران در قبال اطفال و نوجوانان» نشان داد که سیاست جنایی اجرایی پلیس ایران در قبال اطفال و نوجوانان در مرحله قبل از وقوع جرم باید با برگزاری دوره‌های آموزشی نظام‌مند برای کارکنان پلیس و انجام اقدامات حمایتی، تقویت شود. همچنین سیاست جنایی اجرایی پلیس ایران در مرحله بعد از وقوع جرم در قبال اطفال و نوجوانان با رعایت سیاست‌های ایجابی و سلبی و اتخاذ سیاست‌های حمایتی و سیاست‌های افتراقی تقویت شود. رازقی و عباس‌نژاد عربی (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان «پلیس آینده و شبکه‌های اجتماعی مجازی: فرصت‌ها و چالش‌ها» بیان کردند که چالش‌های سطح خرد در شبکه‌های اجتماعی مجازی عبارت است از: هرزه‌نگاری جنسی، سوءاستفاده از کودکان، پورنوگرافی، آسیب‌های امنیتی، تجاوز به حریم خصوصی و جرائم مالی و در سطح کلان شامل چالش‌های هویتی و انزوای اجتماعی، اعتیاد اینترنتی و تروریسم

اینترنتی است. قربان‌نیا (۱۳۹۲) در تحقیقی با عنوان «حمایت از اطفال در معرض خطر در سیاست جنایی ایران» نتیجه گرفت که در سیاست جنایی ایران، قوانین و مقررات نظام‌مند و یکپارچه در قالب یک عنوان ویژه مانند «قانون حمایت از کودکان و نوجوانان در معرض خطر» وجود ندارد و علاوه بر نقص‌هایی که در حوزه سیاست جنایی تقنینی هست، در سایر ارکان سیاست جنایی نظیر سیاست جنایی مشارکتی، قضایی و اجرایی، کمبودها و مشکلاتی در جهت حمایت از کودکان و نوجوانان در معرض آسیب احصاء شده است. کاروند (۱۳۹۰) در تحقیقی «سیاست جنایی ایران و آمریکا در قبال حمایت از کودکان و نوجوانان بزه‌دیده» را بررسی کرده است. نتایج حاکی است که با توجه به اینکه قوانین ایران بیشتر در جهت حمایت بزه‌کار تدوین شده‌اند؛ کودکان و نوجوانان بزه‌دیده در سیاست جنایی تقنینی ایران کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند. جهانی و پورشکیبایی (۱۳۹۰) در تحقیقی با عنوان «جایگاه پلیس ویژه کودکان و نوجوانان در فرایند دادرسی کیفری» دریافتند که سیاست جنایی تقنینی و قضایی ایران با وجود اهمیت تأسیس پلیس ویژه اطفال و نوجوانان برای این نهاد، هیچ جایگاه و نقشی به رسمیت شناخته نشده است. عبدی و بهاری (۱۳۹۰) در تحقیقی با عنوان «تعامل پلیس و مدارس و تأثیر آن بر کاهش جرائم: رویکردی آگاه‌سازی» بیان کردند که به ترتیب تعامل پلیس با مربیان و کارکنان مدارس، تعامل پلیس با اولیا و سرپرستان دانش‌آموزان و تعامل پلیس با دانش‌آموزان اولویت‌بندی شده است. رجبی‌پور (۱۳۸۹) در تحقیقی با عنوان «بزه‌کاری دانش‌آموزان و امکان پیشگیری اجتماعی رشدمدار (از دیدگاه کارشناسان آموزش‌وپرورش)»، بیان کردند که ویژگی‌های فردی، عوامل مؤثر بر بزه‌کاری نوجوانان، نگرش دانش‌آموزان به پلیس، موضوع آموزش و پیشگیری پلیس از جرم، جایگاه رویکرد یادگیری در آموزش، پیشگیری اجتماعی رشدمدار از جمله عوامل مؤثر در پیشگیری از بزه-دیدگی دانش‌آموزان است.

اسکات^۱ (۲۰۱۸) در تحقیقی با عنوان «سیاست‌گذاری مؤثر پلیس از طریق کنترل و نظارت» بیان کردند که پلیس محلی با استفاده از اختیارات خود، کنترل و نظارت را به‌عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از اقدامات کنترل جرم و جنایات توسعه داده است، که از طریق پلیس مشارکت‌گرا و چهارچوب‌های پیشگیری از جرم اقتضائی، ارتقا یافته و پشتیبانی می‌شود. بیشرز^۲ (۲۰۱۷) در تحقیقی با عنوان «اثر بخشی استفاده از رسانه‌های اجتماعی پلیس» نتیجه گرفتند که پلیس افبی‌آی، ضمن تقویت قوانین برای حضور پلیس در شبکه‌های اجتماعی مجازی، آن را گامی مهم برای ارتباط پلیس با اجتماع می‌داند. ادلین و برینارد^۳ (۲۰۱۶) در تحقیقی با عنوان «وعده‌های رسانه‌های اجتماعی: تغییراتی در پذیرش و استفاده از رسانه‌های اجتماعی توسط پلیس ایالات متحده» نتیجه گرفتند که ارتباط پلیس و مردم همان‌گونه که در فضای واقعی احساس آرامش را به ساکنان منتقل می‌کند، در شبکه‌های اجتماعی مجازی نیز موجب افزایش اعتماد خواهد شد که باید به آن توجه ویژه کرد. ون دولد، میجر و هامبورگ^۴ (۲۰۱۵) در تحقیقی با عنوان «انتشار پیام پلیس در توئیتر: تجزیه و تحلیل دستیابی به ارتباطات رسانه‌های اجتماعی» بیان کردند که تعامل پلیس با مدارس در کاهش بزه‌دیدگی مهم و مؤثر است. برت، جاگر و هانسن^۵ (۲۰۱۲) در تحقیقی با عنوان «تأثیر سیاست‌های پلیس بر استفاده از رسانه‌های اجتماعی» نتیجه گرفتند که برای تعامل و همچنین مشارکت پلیس در اجتماع و یافتن راه‌حل برای کاهش جرم، شبکه‌های اجتماعی مهم تلقی می‌شوند. تکستر^۶ (۲۰۱۰) تحقیقی را با عنوان «بررسی چالش‌ها و راهکارهای پیش روی افسران پلیس ویژه اطفال و نوجوانان در جرائم سایبری» در اداره پلیس ایالت‌های وست بریج واتر^۷ و ماساچوست^۸ آمریکا انجام و نتیجه گرفت

1- Scott

2- Beshears

3- Edlins & Brainard

4- Van De Velde, Meijer & Homburg

5- Bertot, Jaeger & Hansen

6- Tekster

7- West Bridgewater

8- Massachusetts

که افسران پلیس ویژه اطفال و نوجوانان در زمینه پیشگیری از بزه‌دیدی و بزه‌کاری و تهدیداتی که از طریق جرائم سایبری وجود دارد از طریق پلیس مدارس، یک رویکرد آموزشی را در نظر می‌گیرند و دانش‌آموزان و والدین آنان را در این رویکرد وارد می‌کنند.

سیاست جنایی اجرایی^۱

سیاست جنایی اجرایی، مجموعه تدابیر و اقدامات کیفری و غیرکیفری سازنده تربیتی، آموزشی، اجتماعی و مدیریتی است که پلیس با هدف منع و یا کاهش شکل‌گیری جرم و بزه در صحنه اندیشه بزه‌کار و ساحت جامعه به‌منظور پیشگیری از بزه‌دیدی دانش‌آموزان اتخاذ می‌کند (نجفی ابرنآبادی و هاشم‌بیگی، ۱۳۹۰، ص ۱۸۳).

از تاریخ تحولات حقوق کیفری می‌توان فهمید که سیر مبارزه با بزه‌کاری و بزه‌دیدی و اهداف مقابله با آن در طی ادوار گوناگون، متفاوت بوده است. هرچند پیروان مکتب کلاسیک، اشاراتی در زمینه چگونگی به‌کارگیری راهکارهای پیشگیری ارائه کرده‌اند؛ اما به جرئت می‌توان گفت تا قبل از تولد مکتب تحقیقی، مبارزه با بزه‌کاری و بزه‌دیدی نوجوانان جنبه کیفری داشته است و از زمان مکتب تحقیقی، با تشکیل شاخه‌ای دیگر از سیاست جنایی یعنی پیشگیری، تحت تأثیر یافته‌های جرم‌شناسی، پیشگیری رونق گرفته است؛ که معمولاً، از دو رویکرد پیروی می‌کند:

نظریه پیشگیرانه^۲

در این رویکرد، پلیس با ایفای نقش ضابطیت خود در مقابله با جرائم، دستگیری مرتکبان جرائم و تحویل آنان به دستگاه قضایی اقدام می‌کند. در این هنگام، پلیس مطابق وظایف و اختیاراتی که براساس قانون به او تکلیف شده است، اقدام می‌کند. به‌واقع، پلیس هنگامی که از وقوع جرم و بی‌نظمی مطلع می‌شود، بلافاصله در جهت انجام تکالیف قانونی خود واکنش نشان می‌دهد و

1- Executive Criminal Policy

2- Preventionaly Theory

برای دستگیری و جلوگیری از فرار و مخفی شدن متهم و حفظ آثار و علائم جرم اقدام لازم را به عمل می‌آورد.

نظریه واکنشی^۱

در نظریه واکنشی، سیاست جنایی اجرایی پلیس در مواجهه با دانش‌آموزان، برابر قانون آیین دادرسی کیفری مبتنی بر دو بخش جرائم مشهود و غیرمشهود قابل‌بحث است. نظر به اینکه، قانون‌گذار وظیفه پلیس را در مواجهه با بزه‌دیدگی دانش‌آموزان توسط تبیین کرده است، پلیس صرفاً مکلف است برابر قانون مذکور اقدامات خود را در قبال این افراد به انجام برساند (ویلیامز^۲، ۱۳۹۲، ص ۸۲).

پیشگیری^۳

پیشگیری به مجموعه اقدامات و مداخله‌های گوناگون نیروی انتظامی اطلاق می‌شود که رأساً یا در تعامل با سایر نهادها و سازمان‌های رسمی و غیررسمی به منظور حذف یا کاهش عوامل جرم‌زا بر محیط اجتماعی و عمومی، شناسایی عوامل خطر، تقویت حمایتی و مداخله زودرس، کاهش انگیزه مجرمانه و تعقیب و پی‌جویی جرائم، طبق ماده ۳۱ (ق.آ.د.ک مصوب ۱۳۹۲) با هدف پیشگیری از بزه‌دیدگی دانش‌آموزان با رویکرد اجتماعی صورت می‌گیرد (بارانی، ۱۳۹۱، ص ۹۵).

در گفتمان و ادبیات مربوط به پیشگیری از جرم، نظریات متفاوتی وجود دارد. این نظریه‌ها به هیچ‌وجه مستقل از نظریه‌های مطرح‌شده در مورد تبیین جرم نیستند؛ به عبارتی دیگر نظریه‌های تبیین‌کننده جرم و مجرمیت به نحوی راهبردهای پیشگیری از جرم را نیز پیشنهاد می‌کنند.

نظریهٔ فعالیت روزمره^۱

این نظریه را در حدود سه دهه پیش، کوهن و فلسون^۲ مطرح کردند و از آن زمان، به‌عنوان نظریه‌ای پیش‌تاز برای تبیین جرم مطرح بوده است. براساس دیدگاه کوهن و فلسون، برای اینکه جرمی اتفاق بیفتد، تقارب و هم‌گرایی سه شاخص در یک زمان و مکان خاص، امری ضروری است؛ به‌عبارت‌دیگر این نظریه، جرم را نتیجهٔ ظهور مثلث سه‌گانه (قربانی، مجرم و عدم نظارت) می‌داند. مطابق این نظریه، علل بزه‌دیدگی برخی از افراد، شیوه یا سبک زندگی آنان است؛ زیرا این شیوه آنان را بیشتر در دسترس و در معرض تهاجم مجرمان قرار می‌دهد. در واقع، هر چه فرد شیوهٔ زندگی بازتری داشته باشد و فعالیت‌های شغلی و تفریحی و اوقات فراغت وی بیشتر باشد، احتمال بزه‌دیدگی او بیشتر خواهد بود و هر چه یک شخص با افراد بزه‌کار یا با محیط‌های مجرمانه و یا محیط‌های خطرناک و یا در زمان‌های خطرناک بیشتر رفت و آمد کند، احتمال بزه‌دیدگی خود را افزایش می‌دهد. همچنین مطابق این دیدگاه، میزان جرائم خشن می‌تواند بیانگر سه عامل باشد؛ الف) فراهم آوردن انگیزه برای مرتکبان (بزه‌کار بالقوهٔ بانگیزه)، مانند تعداد زیادی از جوانان بیکار؛ ب) بزه‌دیده یا هدف‌های مناسب مانند خانه‌های بی‌حفاظ؛ و ج) فقدان پلیس (نبود یک محافظ توانمند و کارآمد) (بارانی، ۱۳۹۰، ص ۶۲).

نظری کنترل بزه‌دیده^۳

این نظریه، اساس کار خود را از کنترل بزه‌کار بعد از محاکمه و مجازات وام می‌گیرد. به این صورت که بزه‌کار بعد از تحمل کیفر، تحت کنترل مراجع انتظامی و قضایی قرار می‌گیرد و به بازپروری و بازاجتماعی وی پرداخته می‌شود که نمونهٔ آن آیین‌نامهٔ «مراقبت از زندانیان بعد از خروج از زندان» مصوب ۱۳۷۸ قوه قضائیه است. در نظریهٔ کنترل بزه‌دیده، فرد بعد از تجربهٔ بزه‌دیدگی اولیه، زیر نظر روان‌شناس، جامعه‌شناس و جرم‌شناس قرار گرفته و

- 1- Routine Activity Theory
- 2- Cohen & Felson
- 3- Victim Control Theory

علت‌های دخیل در بزه دیدگی اولیه به شور گذاشته می‌شود و با شناسایی نیازهای وی، حمایت‌های لازم صورت می‌گیرد و در این شور و هم‌اندیشی، ریشه و عوامل موجد بزه‌دیدگی کشف می‌شود. بزه‌دیده نیز با این تدابیر متقاعد می‌شود که آسیب‌پذیری خود را به حداقل برساند. در صورت همکاری نکردن بزه‌دیده در رعایت اصول و کنترل علل دخیل در بزه‌دیدگی خویش، سیاست جنایی کارایی مناسبی در پیشگیری از بزه‌دیدگی مکرر نخواهد داشت (شیری و آهی، ۱۳۹۴، ص ۹۶).

نظریهٔ سبک زندگی^۱

این نظریه را گات فردسن^۲ (۱۹۷۸) توسعه داده است. طبق این دیدگاه جرم یک واقعهٔ اتفاقی نیست، بلکه نوع بزه‌دیدگی براساس شیوه و سبک زندگی افراد متغیر است. نوع زندگی افراد نقش کلیدی در آسیب‌پذیری آن‌ها دارد؛ زیرا هرچه افراد شیوه بازتری داشته باشند، احتمال بزه‌دیدگی آن‌ها نیز بیشتر می‌شود؛ براین اساس، این نظریه توزیع نامنظم بزه‌دیدگی در زمان و مکان را برحسب تفاوت شیوهٔ زندگی بزه‌دیدگان و دیگران تبیین می‌کند (ویلیامز^۳، ۱۳۹۲، ص ۲۴۵). نظریه‌های «فعالیت روزمره» و «سبک زندگی» تفاوت‌چندانی با هم ندارند و هر دو گزینش بزه‌دیدگی را مدنظر قرار می‌دهند؛ بنابراین از ادغام این دو نظریه می‌توان نظریه «فعالیت و سبک زندگی» را ارائه کرد (ویلیامز، ۱۳۹۲، ص ۲۴۵).

نظریهٔ نقش آفرینی بزه‌دیده در بزه‌دیدگی^۴

این نظریه همواره مورد توجه جرم‌شناسان قرار گرفته است. دیدگاه جدید به این امر می‌پردازد که بررسی و شناخت ویژگی‌های قربانیان، به پیشگیری از جرم، کمک‌شایان توجهی خواهد کرد؛ زیرا گاهی قربانیان آگاهانه یا ناآگاهانه شرایطی را ایجاد می‌کنند که موجب قربانی شدن آن‌ها می‌شود. مندلسون^۵ با

- 1- Life Style Theory
- 2- Gottfredson
- 3- Williams
- 4- Victime Role-taking Theory
- 5- Mendelson

توجه به بررسی کنش‌های متقابل میان بزه‌دیده و بزه‌کار یک نوع سنخ‌شناسی از بزه‌دیدگان ارائه می‌دهد که عبارت‌اند از:

۱- بزه‌دیده کاملاً بی‌گناه^۱؛ ۲) بزه‌دیده مساعد^۲؛ و ۳) بزه‌دیده گنه‌کار^۳ (نجفی ابرندآبادی و هاشم‌بیگی، ۱۳۹۰، ص ۸۰).

دانش آموز و اقسام آن

شاگرد مدرسه‌ای با محدوده سنی ۷ تا ۱۸ سال (دوران کودکی و نوجوانی) است که قبل از آموزش عالی در یکی از مدارس دولتی یا خصوصی، دوره‌های تحصیلی ابتدایی و دبیرستان (متوسطه اول و دوم) را براساس برنامه آموزشی خاص و برابر مقررات نظام آموزش و پرورش، به امر آموزش، پژوهش، تحصیل علم و تربیت اشتغال دارد (بهرنگی، ۱۳۹۱، ص ۳۵).

دانش‌آموزان در معرض خطر^۴: «دانش‌آموزان در معرض خطر» کسانی هستند که به دلیل شرایط و اوضاع و احوال خاص رشد جسمانی، عقلانی، اخلاقی و وضعیت‌های اجتماعی به‌شدت در معرض خطر بزه‌دیدی یا بزه‌کاری قرار دارند و چنانچه مداخله مؤثری برای حمایت از آنان صورت نگیرد، حسب مورد بزه‌دیده یا بزه‌کار خواهند شد (بارانی، ۱۳۹۱، ص ۶۲).

دانش‌آموزان شاهد و مطلع از وقوع جرم^۵: به آن دسته از دانش‌آموزانی اطلاق می‌شود که به‌طور مستقیم ناظر بر وقوع جرم بوده‌اند. فارغ از اینکه این افراد می‌توانند در اثبات وقوع جرم مؤثر باشند، باید آسیب‌های روحی، روانی و مشکلاتی که از نظر احساسی و عاطفی ممکن است گریبان‌گیر آنان شود، مطمح نظر پلیس قرار گیرد. البته در برخی مواقع ممکن است دانش‌آموزان، خود مستقیم شاهد جرم نباشند؛ اما اطلاعاتی درباره چگونگی وقوع جرم داشته

-
- 1- The Victim is Completely Innocent
 - 2- Favorable Victim
 - 3- Sinful Victim
 - 4- Student at Risk
 - 5- Student witness of Crime

باشند که به این دسته از افراد، شاهد و مطلع از جرم گفته می‌شود (بارانی، ۱۳۹۱، ص ۶۳).

دانش‌آموزان بزه‌دیده^۱: دانش‌آموزانی را گویند که در نتیجه رفتارهای مجرمانه والدین، اولیا، سرپرستان قانونی، هر شخصی که مسئولیت مراقبت آن‌ها را بر عهده دارد و یا سایرین متحمل ضرر و زیان شوند (بارانی، ۱۳۹۱، ص ۶۴).

عموم دانش‌آموزان^۲: دانش‌آموزانی که هیچ نقشی در به حرکت درآوردن جرم ندارند و به زندگی عادی و تحصیل خود مشغول‌اند؛ اما ممکن است تحت شرایط و عواملی نظیر همجواری یا نزدیک بودن، جاذب بودن، قابلیت وصول و دسترسی و... هدف آماج جرم (بزه‌کار) قرار گیرند و بزه‌دیده (قربانی) شوند. البته این افراد بسیار کم هستند و چنین اتفاقی نیز به ندرت رخ می‌دهد (وروایی و کشفی، ۱۳۸۹، ص ۱۵).

به دنبال انتقادات شدید در خصوص مداخله نظام عدالت کیفری و به‌ویژه پلیس در رسیدگی و سرکوب جرائم، مکاتب چهارگانه موسوم به جرم‌شناسی‌های واکنش اجتماعی (تعامل‌گرایی یا برچسب‌زنی، مهندسی جرم، جرم‌شناسی رادیکال و بزه‌دیده‌شناسی) و الگوهایی نظیر عدالت ترمیمی و رفاه‌گرایی کیفری، در زمینه نحوه رفتار با بزه‌کاری ظهور کرده‌اند (زینالی، ۱۳۹۱، ص ۷۱). این نظریات از جنبه‌های مختلف مورد بهره‌برداری قرار گرفت و این امکان به وجود آمد که مفاهیمی همچون حمایت، تعامل، مشارکت و پیشگیری از بزه‌دیدگی دانش‌آموزان (عموم، در معرض خطر، شاهد و مطلع از وقوع جرم، بزه‌دیده و تکرار بزه‌دیدگی)، بررسی شود تا معرّف‌ها و شاخص‌هایی که مؤید هریک از مفاهیم باشد، مورد شناسایی و اولویت‌بندی قرار گیرد. در ادامه به بحث و تحلیل آن خواهیم پرداخت.

1- Student Victim

2- General Students

روش‌شناسی

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش از نوع توصیفی - پیمایشی است. روش گردآوری داده‌ها در این پژوهش، روش کمی است. ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق، پرسش‌نامه محقق‌ساخته حاصله از پژوهش کیفی (شریف‌پور، ۱۳۹۹)، است. جامعه آماری بخش کمی شامل معاونان و مدیران لایه اول ناجا و اعضای هیئت‌علمی دانشگاه علوم انتظامی امین در جامعه هدف و نهادهای برون‌سازمانی شامل (قضایی، آموزش و پرورش، بهزیستی، کانون اصلاح و تربیت) می‌باشند. برای انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری غیراحتمالی (هدفمند) استفاده شد که تعداد ۷۰ نفر از جامعه آماری در دو گروه درون-سازمانی و برون‌سازمانی انتخاب شدند. برای اجرای طرح پرسش‌نامه، تعداد ۴۲ نفر در درون سازمان و تعداد ۲۸ نفر در برون سازمان به‌عنوان نمونه انتخاب و به سؤال‌ها پاسخ دادند. برای تأیید روایی صوری، پرسش‌نامه‌ها در اختیار خبرگان و متخصصان قرار گرفت و از آنان نظرخواهی شد و در مرحله نهایی، تحت نظر استادان راهنما و مشاور، اصلاحات نهایی در خصوص هر ابزار انجام و به این ترتیب روایی محتوایی ابزار مورد تأیید قرار گرفت. به منظور بررسی پایایی پرسش‌نامه، به بررسی ضرایب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی^۱ پرداخته شد و آن‌ها تأیید شدند؛ که در جدول ۱ نمایش داده شده است. با توجه به اینکه مقدار مناسب برای روایی همگرا^۲ (AVE) برابر ۰/۵ است، در نتیجه مناسب بودن روایی همگرای پژوهش نیز تأیید می‌شود. همچنین، با توجه به اینکه مقدار مناسب برای آلفای کرونباخ ۰/۷ و برای پایایی ترکیبی نیز ۰/۷ است؛ می‌توان مناسب بودن وضعیت پایایی پژوهش را تأیید کرد.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از روش کمی مدل‌سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزار PLS3 استفاده شد و برای اولویت‌بندی شاخص‌ها، از روش ضرایب استاندارد استفاده شده است.

1- Composite Reliability

2- Average Variance Extracted

جدول ۱- نتایج معیار آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی متغیرهای پژوهش

متغیرها	نشان	ضریب آلفای کرونباخ (Alpha>0.7)	ضریب پایایی ترکیبی (CR>0.7)	میانگین واریانس استخراجی (AVE>0.5)
سیاست‌های تعاملی	IP	۰/۸۵۲	۰/۹۱۰	۰/۷۷۳
سیاست‌های مشارکتی	PP	۰/۸۵۶	۰/۹۳۲	۰/۷۸۷
سیاست‌های حمایتی	SP	۰/۸۷۷	۰/۹۲۵	۰/۶۹۸

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی

نتایج یافته‌های توصیفی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه آماری به شرح جدول ۲ است.

جدول ۲- نتایج یافته‌های توصیفی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه آماری پژوهش

متغیر	طیف	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۶۱	۸۷
	زن	۹	۱۳
سن	۴۰ تا ۴۵ سال	۳۴	۴۸/۵۷
	۴۶ تا ۵۰ سال	۱۸	۲۵/۷۱
	۵۱ تا ۵۵ سال	۱۵	۲۱/۴۳
تحصیلات	بالای ۵۵ سال	۳	۴/۲۹
	کارشناسی	۱۱	۱۵/۷۱
	کارشناسی ارشد	۲۹	۴۱/۴۳
	دکتری	۳۰	۴۲/۸۶
سابقه کار	۲۰ تا ۲۵ سال	۴۴	۶۲/۸۵
	۲۶ تا ۳۰ سال	۱۲	۱۷/۱۴
	۳۱ تا ۳۵ سال	۹	۱۲/۸۶
شغل	بالای ۳۵ سال	۵	۶/۸۹
	نظامی	۴۲	۶۰
	غیرنظامی	۲۸	۴۰

متغیر	طیف	فراوانی	درصد فراوانی
محل خدمت	ناجا	۴۲	۶۰
	آموزش و پرورش	۸	۱۱/۴۳
	دادگستری	۸	۱۱/۴۳
	بهبیستی	۷	۱۰
	کانون اصلاح و تربیت	۵	۷/۱۴
جمع		۷۰	

یافته‌های استنباطی

۱- شاخص‌های سیاست حمایتی پلیس در پیشگیری از بزه‌دیدیکی دانش‌آموزان به ترتیب اولویت کدام است؟

سیاست‌های حمایتی دارای چهار مؤلفه، عموم دانش‌آموزان با شاخص‌های (توانمندسازی دانش‌آموزان از طریق آموزش مهارت‌های شناختی، ارتباطی و اجتماعی؛ کنترل شبکه‌های اجتماعی و هشدار عوامل خطرزای محیطی و گشت‌زنی در مناطق جرم‌خیز و اجرای طرح‌های کنترلی) است و برای دانش‌آموزان در معرض خطر، شاخص‌های (شناسایی دانش‌آموزان در معرض خطر، آگاه‌سازی و هشدار به والدین یا مربیان مدرسه، تحویل دانش‌آموزان به اورژانس‌های اجتماعی، پیشگیری (اجتماعی، وضعی، کیفی) و مداخله زودرس) است. همچنین شاخص‌ها برای دانش‌آموزان شاهد و مطلع شامل (تفهم حقوق قانونی دانش‌آموزان شاهد و مطلع، حمایت از دانش‌آموزان شاهد و مطلع در برابر تهدیدات احتمالی بزه‌کار یا بزه‌دیده و منع جداسازی آسیب‌دیدگان اجتماعی) است و برای تکرار بزه‌دیدیکی دانش‌آموزان، شاخص‌ها شامل (تفهم حقوق قانونی دانش‌آموزان بزه‌دیده، ثبت شکایت و راه‌اندازی نظام رصد پیشگیری، مشارکت‌دهی دانش‌آموزان در فرایند دادرسی و توجه به دیدگاه‌ها و نگرانی آن‌ها، حمایت از دانش‌آموزان بزه‌دیده در برابر تهدیدات احتمالی بزه‌کار) است. با توجه به نتایج پژوهش، اولویت‌بندی شاخص‌های سیاست جنایی اجرایی پلیس در پیشگیری از بزه‌دیدیکی دانش‌آموزان بر حسب میزان بار عاملی هر یک از آن‌ها به شرح جدول ۳ است.

جدول ۳- اولویت‌بندی شاخص‌های سیاست‌های حمایتی پلیس در پیشگیری از بزه‌دیدی دانش‌آموزان بر حسب بار عاملی

سیاست‌های حمایتی	بار عاملی	شاخص	مخفف لاتین	بار عاملی رتبه
عموم دانش‌آموزان SG	۰/۴۰۸	توانمندسازی دانش‌آموزان از طریق آموزش مهارت‌های (شناختی، ارتباطی و اجتماعی)	SG1	۰/۸۵۵
		کنترل شبکه‌های اجتماعی و هشدار عوامل خطرهای محیطی	SG2	۰/۹۱۷
		گشت‌زنی در مناطق جرم‌خیز و اجرای طرح‌های کنترلی	SG3	۰/۹۱۶
دانش‌آموزان در معرض خطر SR	۰/۵۷۰	شناسایی دانش‌آموزان در معرض خطر	SR1	۰/۸۴۴
		آگاه‌سازی و هشدار به والدین یا مربیان مدرسه	SR2	۰/۸۴۸
		تحويل دانش‌آموزان به اورژانس‌های اجتماعی	SR3	۰/۶۹۹
		پیشگیری (اجتماعی، وضعی، کیفی) و مداخله زودرس	SR4	۰/۶۵۶
دانش‌آموزان شاهد و مطلع SW	۰/۶۰۸	تفهم حقوق قانونی دانش‌آموزان شاهد و مطلع	SW1	۰/۸۴۵
		حمایت از دانش‌آموزان شاهد و مطلع در برابر تهدیدات احتمالی بزه‌کار یا بزه‌دیده	SW2	۰/۹۳۹
		منع جداسازی آسیب‌دیدگان اجتماعی	SW3	۰/۸۴۴
دانش‌آموزان تکرار بزه‌دیده SV	۰/۸۳۷	تفهم حقوق قانونی دانش‌آموزان بزه‌دیده	SV1	۰/۸۵۰
		ثبت شکایت و راه‌اندازی نظام رصد پیشگیری	SV2	۰/۹۰۶
		مشارکت‌دهی دانش‌آموزان در فرایند دادرسی و توجه به دیدگاه‌ها و نگرانی آن‌ها	SV3	۰/۸۹۳
		حمایت از دانش‌آموزان بزه‌دیده و تکرار بزه‌دیده در برابر تهدیدات احتمالی بزه‌کار	SV4	۰/۹۱۷

بر اساس نتایج حاصل از جدول ۳ مشخص شد که همه شاخص‌های سیاست‌های حمایتی دارای بار عاملی بیشتر از ۰/۵ می‌باشند؛ بنابراین، سهم بودن همه شاخص‌های سیاست‌های حمایتی تأیید می‌شود. در میان سیاست‌های حمایتی عموم دانش‌آموزان، شاخص کنترل شبکه‌های اجتماعی و هشدار عوامل خطرهای محیطی با بار عاملی ۰/۹۱۷ دارای بیشترین اهمیت است. در میان سیاست‌های حمایتی دانش‌آموزان در معرض خطر، شاخص آگاه‌سازی و هشدار به والدین یا مربیان مدرسه با بار عاملی ۰/۸۴۸ دارای بیشترین اهمیت است.

در میان سیاست‌های حمایتی دانش‌آموزان شاهد و مطلع، شاخص حمایت از دانش‌آموزان شاهد و مطلع در برابر تهدیدات احتمالی بزه‌کار یا بزه‌دیده با بار عاملی ۰/۹۳۹ دارای بیشترین اهمیت می‌باشد. همچنین در میان سیاست‌های حمایتی تکرار بزه‌دیدی دانش‌آموزان، شاخص حمایت از دانش‌آموزان بزه‌دیده و تکرار بزه‌دیده در برابر تهدیدات احتمالی بزه‌کار با بار عاملی ۰/۹۱۷ دارای بیشترین اهمیت است.

۲- شاخص‌های سیاست مشارکتی پلیس در پیشگیری از بزه‌دیدی دانش‌آموزان به ترتیب اولویت کدام است؟

سیاست‌های مشارکتی دارای چهار مؤلفه، عموم دانش‌آموزان با شاخص‌های (حضور پلیس در جلسات و کارگاه‌های آموزشی مدارس و تعیین ضابط آموزش‌دیده و ارائه خدمات مشاوره‌ای و مددکاری) است و برای دانش‌آموزان در معرض خطر با شاخص‌های (نشست گروهی مشترک با خانواده دانش‌آموزان، تغییر نگرش عمومی دانش‌آموزان و برگزاری کلاس‌های آموزشی نظام‌مند) می‌باشد. همچنین شاخص‌ها برای دانش‌آموزان شاهد و مطلع شامل (احضار یا جلب دانش‌آموزان با هماهنگی والدین و رعایت شرایط روحی و جسمی دانش‌آموزان) است و برای تکرار بزه‌دیدی دانش‌آموزان، شاخص‌ها شامل (بهره‌گیری از تجهیزات فنی و سامانه‌ها و انجام مصاحبه از دانش‌آموزان بزه‌دیده و مواجهه حضوری با بزه‌کار) بوده که در مجموع ۹ شاخص است. سهم‌بندی و اولویت‌بندی سیاست مشارکتی پلیس در پیشگیری از بزه‌دیدی دانش‌آموزان بر حسب میزان بار عاملی هر یک از آن‌ها به شرح جدول ۴ است.

جدول ۴- اولویت‌بندی شاخص‌های سیاست مشارکتی پلیس در پیشگیری از بزه‌دیدگی دانش‌آموزان
بر حسب بار عاملی

رتبه	بار عاملی	مخفف لاتین	شاخص سؤالات	بار عاملی	سیاست‌های مشارکتی
۲	۰/۹۲۴	PG1	حضور پلیس در جلسات و کارگاه‌های آموزشی مدارس	۰/۵۵۷	عموم دانش‌آموزان PG
۱	۰/۹۴۴	PG2	تعیین ضابط آموزش‌دیده و ارائه خدمات مشاوره‌ای و مددکاری		
۱	۰/۹۶۱	PR1	نشست گروهی مشترک با خانواده دانش‌آموزان	۰/۳۸۲	دانش‌آموزان در معرض خطر PR
۳	۰/۸۶۴	PR2	تغییر نگرش عمومی دانش‌آموزان		
۲	۰/۹۴۶	PR3	برگزاری کلاس‌های آموزشی نظام‌مند		
۲	۰/۹۲۲	PW1	احضار یا جلب دانش‌آموزان با هماهنگی والدین	۰/۸۳۲	دانش‌آموزان شاهد و مطلع PW
۱	۰/۹۲۴	PW2	رعایت شرایط روحی و جسمی دانش‌آموزان		
۲	۰/۹۴۹	PV1	بهره‌گیری از تجهیزات فنی و سامانه‌ها	۰/۷۴۴	تکرار بزه‌دیدگی دانش‌آموزان PV
۱	۰/۹۶۰	PV2	انجام مصاحبه از دانش‌آموزان بزه‌دیده و مواجهه حضوری با بزه‌کار		

بر اساس نتایج حاصل از جدول ۴ مشخص شد که همه شاخص‌های سیاست مشارکتی دارای بار عاملی بیشتر از ۰/۵ می‌باشند؛ بنابراین، سهیم بودن همه شاخص‌های سیاست مشارکتی تأیید می‌شود.

در میان سیاست‌های مشارکتی عموم دانش‌آموزان، شاخص تعیین ضابط آموزش‌دیده و ارائه خدمات مشاوره‌ای و مددکاری با بار عاملی ۰/۹۴۴ دارای بیشترین اهمیت است. در میان سیاست‌های مشارکتی دانش‌آموزان در معرض خطر، شاخص نشست گروهی مشترک با خانواده دانش‌آموزان با بار عاملی ۰/۹۶۱ دارای بیشترین اهمیت است. در میان سیاست‌های مشارکتی دانش‌آموزان شاهد و مطلع، شاخص رعایت شرایط روحی و جسمی دانش‌آموزان با بار عاملی ۰/۹۲۴ دارای بیشترین اهمیت است. همچنین در میان سیاست‌های مشارکتی تکرار بزه‌دیدگی دانش‌آموزان، شاخص انجام مصاحبه از دانش‌آموزان بزه‌دیده و مواجهه حضوری با بزه‌کار با بار عاملی ۰/۹۶۰ دارای بیشترین اهمیت است.

۳- شاخص‌های سیاست تعاملی پلیس در پیشگیری از بزه‌دیدگی دانش‌آموزان به ترتیب اولویت کدام است؟

سیاست‌های تعاملی دارای چهار مؤلفه، عموم دانش‌آموزان با شاخص‌های (هماهنگی بین نهادهای خانه و مدرسه، تعامل و هماهنگی با رسانه و مسئول سازی و هماهنگ‌سازی دستگاه‌های متولی امر پیشگیری برای عموم دانش‌آموزان) است و برای دانش‌آموزان در معرض خطر با شاخص‌های (تعامل با سازمان‌های مردم‌نهاد، تعامل و هماهنگی با مدارس، مسئول سازی و هماهنگ‌سازی دستگاه‌های متولی امر پیشگیری برای دانش‌آموزان در معرض خطر) است. همچنین شاخص‌ها برای دانش‌آموزان شاهد و مطلع شامل (آموزش به دانش‌آموزان در برابر تهدیدات احتمالی، توسعه و ارائه خدمات اجتماعی، جسمی و روحی) به دانش‌آموزان و تعامل و هماهنگی با مربیان مدارس) است و برای تکرار بزه‌دیدگی دانش‌آموزان، شاخص‌ها شامل (تسهیل سازش و جبران خسارت دانش‌آموزان قربانی از طریق میانجی‌گری و داوری، اطلاع‌رسانی به والدین و سرپرستان قانونی از آسیب وارده به دانش‌آموز و مسئول‌سازی و هماهنگ‌سازی دستگاه‌های متولی امر پیشگیری) است. اولویت‌بندی سیاست‌های تعاملی پلیس در پیشگیری از بزه‌دیدگی دانش‌آموزان بر حسب میزان بار عاملی هر یک از آن‌ها به شرح جدول ۵ است.

جدول ۵- اولویت‌بندی شاخص‌های سیاست تعاملی پلیس در پیشگیری از بزه‌دیدگی دانش‌آموزان بر حسب بار عاملی

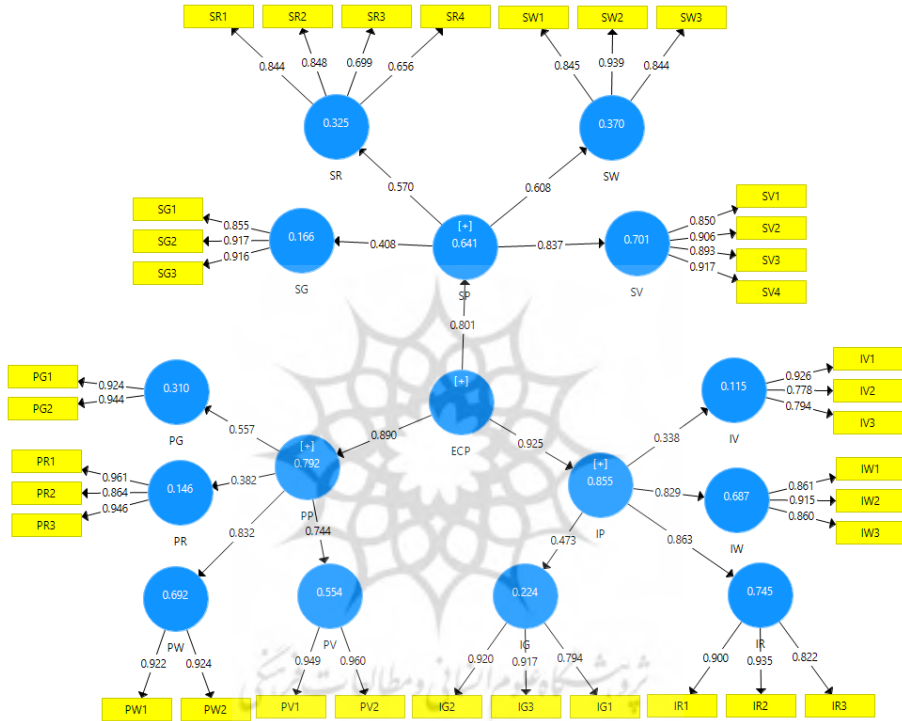
سیاست‌های تعاملی	بار عاملی	شاخص	مخفف لاتین	بار عاملی	رتبه
عموم دانش‌آموزان IG	۰/۴۷۳	هماهنگی بین نهادهای خانه و مدرسه	IG1	۰/۷۹۴	۳
		تعامل و هماهنگی با رسانه	IG2	۰/۹۲۰	۱
		مسئول‌سازی و هماهنگ‌سازی دستگاه‌های متولی امر پیشگیری برای عموم دانش‌آموزان	IG3	۰/۹۱۷	۲
دانش‌آموزان در معرض خطر IR	۰/۸۶۳	تعامل با سازمان‌های مردم‌نهاد	IR1	۰/۹۰۰	۲
		تعامل و هماهنگی با مدارس	IR2	۰/۹۳۵	۱
		مسئول‌سازی و هماهنگ‌سازی دستگاه‌های	IR3	۰/۸۲۲	۳

رتبه	بار عاملی	مخفف لاتین	شاخص	بار عاملی	سیاست‌های تعاملی		
متولی امر پیشگیری برای دانش‌آموزان در معرض خطر							
۲	۰/۸۶۱	IW1	آموزش به دانش‌آموزان در برابر تهدیدات احتمالی	۰/۸۲۹	دانش‌آموزان شاهد و مطلع IW		
۱	۰/۹۱۵	IW2	توسعه و ارائه خدمات (اجتماعی، جسمی و روحی) به دانش‌آموزان				
۳	۰/۸۶۰	IW3	تعامل و هماهنگی با مربیان مدارس				
۱	۰/۹۲۶	IV1	تسهیل سازش و جبران خسارت دانش‌آموزان قربانی از طریق میانجی‌گری و داوری			۰/۳۳۸	تکرار بزه‌دیدگی دانش‌آموزان IV
۳	۰/۷۷۸	IV2	اطلاع‌رسانی به والدین و سرپرستان قانونی از آسیب وارده به دانش‌آموز				
۲	۰/۷۹۴	IV3	مسئول‌سازی و هماهنگ‌سازی دستگاه‌های متولی امر				

بر اساس نتایج حاصل از جدول ۵ مشخص شد که همه شاخص‌های سیاست تعاملی دارای بار عاملی بیشتر از ۰/۵ می‌باشند؛ بنابراین، سهم بودن همه شاخص‌های سیاست تعاملی تأیید می‌شود.

در میان سیاست‌های تعاملی عموم دانش‌آموزان، شاخص تعامل و هماهنگی با رسانه با بار عاملی ۰/۹۲۰ دارای بیشترین اهمیت است. در میان سیاست‌های تعاملی دانش‌آموزان در معرض خطر، شاخص تعامل و هماهنگی با مدارس با بار عاملی ۰/۹۳۵ دارای بیشترین اهمیت می‌باشد. در میان سیاست‌های تعاملی دانش‌آموزان شاهد و مطلع، شاخص توسعه و ارائه خدمات (اجتماعی، جسمی و روحی) به دانش‌آموزان با بار عاملی ۰/۹۱۵ دارای بیشترین اهمیت است. همچنین در میان سیاست‌های تعاملی تکرار بزه‌دیدگی دانش‌آموزان، شاخص تسهیل سازش و جبران خسارت دانش‌آموزان قربانی از طریق میانجی‌گری و داوری با بار عاملی ۰/۹۲۶ دارای بیشترین اهمیت است.

برای بررسی میزان روابط ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های سیاست جنایی اجرایی پلیس در پیشگیری از بزه‌دیدگی دانش‌آموزان از معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزار pls3 استفاده شده است که در نمودار ۱ و جدول ۶ ارائه شده است. برای اولویت‌بندی شاخص‌ها نیز از روش ضرایب استاندارد استفاده شده است.

نمودار ۱- مدل ساختاری در حالت تخمین استاندارد ضرایب مسیر

جدول ۶- نتایج حاصل از یافته‌های تحلیل مسیر

مسیرها	آماره t	سطح معناداری	ضریب استاندارد	R ²
سیاست حمایتی - سیاست جنایی اجرایی	۲۰/۰۳۸	۰/۰۰۰	۰/۸۰۱	۰/۶۴۱
سیاست مشارکتی - سیاست جنایی اجرایی	۷۶/۴۴۱	۰/۰۰۰	۰/۸۹۰	۰/۷۹۲
سیاست تعاملی - سیاست جنایی اجرایی	۱۴۰/۵۰۱	۰/۰۰۰	۰/۹۲۵	۰/۸۵۵

جدول ۷- نتایج آزمون‌های کلی مدل ساختاری و آزمون مدل کلی PLS3

شاخص	مقدار مطلوب	مقدار محاسبه شده	نتیجه آزمون
CV Commuality	< ۰/۱۵	۰/۲۳۷	تأیید
GoF	< ۰/۱۵	۰/۶۴۸	تأیید قوی
SRMR	> ۰/۱	۰/۰۸۹	تأیید

جدول ۷ نشان می‌دهد که مقدار CV برابر ۰/۲۳۷ و مقدار GoF برابر ۰/۶۴۸ است. با توجه به اینکه مقدار CV را با سه مقدار ۰/۰۲ (کیفیت مدل ضعیف)، ۰/۱۵ (متوسط) و ۰/۳۵ (قوی) مقایسه می‌کنند، از آنجا که این مقدار بالای ۰/۱۵ محاسبه شد، یعنی مدل ساختاری برازش مناسب را دارد. همچنین GoF را با سه مقدار ۰/۰۱ (ضعیف)، ۰/۱۵ (متوسط) و ۰/۳۵ (قوی) مقایسه می‌کنند؛ بنابراین، با توجه به اینکه این مقدار بالای ۰/۱۵ محاسبه شد، مدل دارای برازش مناسب است. بر اساس نظر هنسeler، رینگل و سارزستد^۱ (۲۰۱۵) ریشه استاندارد شده میانگین مربع باقی مانده (SRMR) به عنوان یک معیار مناسب ارزیابی برازش کلی مدل برای PLS-SEM معرفی شد. ارزش کمتر از ۰/۱ مناسب است (آکتر، دامبرا و ری^۲، ۲۰۱۱) که در این مدل برازش کلی مدل مناسب ارزیابی شده است.

نتیجه گیری

آنچه موجب نگرانی متولیان امر پیشگیری شده، افزایش نرخ بزه‌دیدگی و کاهش میانگین سن بزه‌دیدگی دانش‌آموزان است؛ از این رو هدف کلی پژوهش، شناسایی و اولویت‌بندی شاخص‌های سیاست جنایی اجرایی پلیس در پیشگیری از بزه‌دیدگی دانش‌آموزان بود.

- در میان شاخص‌های سیاست حمایتی پلیس در قبال عموم دانش‌آموزان، شاخص کنترل شبکه‌های اجتماعی و هشدار عوامل خطرزای محیطی بیشترین اهمیت را دارد. در میان شاخص‌های سیاست حمایتی پلیس در قبال دانش‌آموزان در معرض خطر، شاخص آگاه‌سازی و هشدار به والدین

1- Henseler, Ringle & Sarstedt

2- Akter, Dambra & Ray

یا مربیان مدرسه و در میان شاخص‌های سیاست حمایتی پلیس در قبال دانش‌آموزان شاهد و مطلع، شاخص حمایت از دانش‌آموزان شاهد و مطلع در برابر تهدیدات احتمالی بزه‌کار یا بزه‌دیده و همچنین در میان شاخص‌های سیاست حمایتی پلیس در قبال تکرار بزه‌دیدی دانش‌آموزان، شاخص حمایت از دانش‌آموزان بزه‌دیده و تکرار بزه‌دیده در برابر تهدیدات احتمالی بزه‌کار دارای بیشترین اهمیت است. این نتایج با یافته‌های تحقیق رازقی و عباس‌نژاد عربی (۱۳۹۶) از آن جهت که رشد شتابان شبکه‌های اجتماعی مجازی تغییراتی در فعالیت‌های پلیس ایجاد کرده است و پلیس باید به آن اهتمام ویژه ورزد، منطبق است.

همچنین نتایج این تحقیق با یافته‌های برت^۱ و همکاران (۲۰۱۲) هم‌راستاست که نتیجه گرفتند برای تعامل و همچنین مشارکت پلیس در اجتماع و یافتن راه‌حل برای کاهش جرم، شبکه‌های اجتماعی مهم تلقی می‌شوند. نتایج این تحقیق با یافته‌های بیشرز (۲۰۱۷) که بیان کردند، پلیس افبی‌آی ضمن تقویت قوانین برای حضور پلیس در شبکه‌های اجتماعی مجازی، آن را گامی مهم برای ارتباط پلیس با اجتماع می‌داند نیز همخوانی دارد. نتایج این تحقیق با یافته‌های ادلین^۲ و همکاران (۲۰۱۶) هم منطبق است که نشان داده‌اند ارتباط پلیس و مردم همان‌گونه که در فضای واقعی احساس آرامش را به ساکنان منتقل می‌کند، در شبکه‌های اجتماعی مجازی نیز موجب افزایش اعتماد خواهد شد که باید به آن توجه ویژه کرد.

- در میان شاخص‌های سیاست مشارکتی پلیس در قبال عموم دانش‌آموزان، شاخص تعیین ضابط آموزش‌دیده و ارائه خدمات مشاوره‌ای و مددکاری و در میان شاخص‌های سیاست مشارکتی پلیس در قبال دانش‌آموزان در معرض خطر، شاخص نشست گروهی مشترک با خانواده دانش‌آموزان و در میان شاخص‌های سیاست مشارکتی پلیس در قبال دانش‌آموزان شاهد و مطلع، شاخص رعایت شرایط روحی و جسمی دانش‌آموزان و در

1- Bertot

2- Edlins

میان شاخص‌های سیاست مشارکتی پلیس در قبال تکرار بزه‌دیدگی دانش‌آموزان، شاخص انجام مصاحبه از دانش‌آموزان بزه‌دیده و مواجهه حضوری با بزه‌کار دارای بیشترین اهمیت است. نتایج این پژوهش با یافته‌های رجیب‌پور (۱۳۸۹) از این جهت که عوامل مؤثر بر بزه‌دیدگی نوجوانان، مباحث آموزش و تأثیر آن در پیشگیری از بزه‌دیدگی نوجوانان، نحوه اجرای آموزش، نحوه تعامل پلیس با دانش‌آموزان از منظر کارشناسان آموزش و پرورش مورد بررسی قرار گرفته است، هم‌راستاست. همچنین نتایج به دست آمده با یافته‌های رجیب‌پور (۱۳۸۹) از این جهت که مباحث آموزش و تأثیر آن در پیشگیری از بزه‌دیدگی نوجوانان، نحوه تعامل پلیس با دانش‌آموزان از منظر کارشناسان آموزش و پرورش در اولویت بالاتری قرار گرفته است، همخوانی دارد.

- در میان شاخص‌های سیاست تعاملی پلیس در پیشگیری از بزه‌دیدگی عموم دانش‌آموزان، شاخص تعامل و هماهنگی با رسانه دارای بیشترین اهمیت است. نتایج این تحقیق با یافته‌های عبدی و بهاری (۱۳۹۰) در تحقیقی که دریافتند میان تعامل پلیس با مدارس و کاهش بزه‌دیدگی رابطه معناداری وجود دارد، هم‌راستاست. در میان شاخص‌های سیاست تعاملی پلیس در قبال دانش‌آموزان شاهد و مطلع، شاخص توسعه و ارائه خدمات (اجتماعی، جسمی و روحی) به دانش‌آموزان دارای بیشترین اهمیت است. همچنین در میان شاخص‌های سیاست تعاملی پلیس در قبال تکرار بزه‌دیدگی دانش‌آموزان، شاخص تسهیل سازش و جبران خسارت دانش‌آموزان قربانی دارای بیشترین اهمیت است که پلیس باید به آن توجه و اهتمام ویژه داشته باشد. نتایج این تحقیق با یافته‌های عبدی و بهاری (۱۳۹۰) و ون دولد و همکاران (۲۰۱۵) از این جهت که تعامل پلیس با مدارس را در کاهش بزه‌دیدگی مهم دانسته‌اند، هم‌راستاست.

پیشنهادها

- پلیس با شناسایی آسیب‌های فضای مجازی و عوامل خطرزای محیطی نسبت به کنترل و رصد شبکه‌های اجتماعی مجازی با هدف کاهش ناامنی‌ها و افزایش امنیت در جامعه (محیط مدرسه و خانواده) اقدام کند.
- با هماهنگی مدارس، والدین و سایر نهادهای پیشگیری نسبت به توانمندسازی دانش‌آموزان از طریق آموزش مهارت‌های (شناختی، ارتباطی و اجتماعی) در تمامی مدارس (حداقل ماهی یکبار) اقدام کند.
- با تعیین و تربیت ضابطین آموزش‌دیده، ضمن شرکت در جلسات آموزشی مدارس نسبت به آگاه‌سازی، ارائه خدمات مشاوره‌ای و مددکاری اجتماعی اقدام و با دانش‌آموزان، والدین، سرپرستان قانونی و مربیان مدارس ارتباط نزدیک و دوستانه‌ای برقرار کند.
- گشت‌زنی در مناطق آلوده و جرم‌خیز و اجرای طرح‌های کنترلی محله-محور به‌طور مستمر در دستور کار پلیس قرار گیرد.
- برای شناسایی دانش‌آموزان در معرض خطر در فضای حقیقی از طریق مدارس، خانواده، همکلاسی‌ها و در فضای مجازی از طریق تجهیزات فنی و سامانه‌ها اقدام شود.
- تجمیع و بهره‌گیری از بانک‌های اطلاعاتی متولیان امر پیشگیری (درون و برون‌سازمانی)، تقویت و به‌روز کردن سامانه‌ها به‌طور ویژه در دستور کار پلیس قرار گیرد.
- سطح شناخت فرماندهان، معاونان و مدیران لایه یک پلیس نسبت به موقعیت‌های جرم‌خیز، ویژگی‌های فردی بزه‌کاران و بزه‌دیدگان و پیمایش بزه‌کاری و بزه‌دیدگی جرم، آسیب‌پذیری‌ها و تهدیدهای اجتماعی و اطلاعات مرتبط با موقعیت‌های زمان و مکان جرم ارتقا یابد.

تقدیر و تشکر

بدین وسیله وظیفه خود می‌دانیم از زحمات و تلاش‌های بی‌دریغ استادان، معاونان و مدیران لایه اول ناجا و همچنین، معاونان و مدیران کل نهادها و دستگاه‌های برون‌سازمانی (قضایی، آموزش و پرورش، بهزیستی، کانون اصلاح و تربیت) که در این راستا قبول زحمت فرمودند، صمیمانه تشکر و قدردانی کنیم.

منابع

- ایرنا (۱۳۹۹). ۱۵ میلیون دانش آموز ایرانی در ۱۱۰ هزار مدرسه تحصیل می کنند،
کد خبر: ۸۴۰۸۴۰۵۶

<https://www.irna.ir/news/84084056>

- بارانی، محمد. (۱۳۹۰). *پیشگیری از جرم؛ نظریه تا عمل با تأکید بر نقش پلیس*.
تهران: دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا، شرکت ناجی نشر.

- بارانی، محمد. (۱۳۹۱). *آیین دادرسی کودکان و نوجوانان با تأکید بر نقش پلیس*.
تهران: معاونت تربیت و آموزش ناجا.

- بارانی، محمد؛ کشفی، سید سعید. (۱۳۹۲). *نظام عدالت برای کودکان و نوجوانان*
«راهنمای عملی پلیس». تهران: معاونت تربیت و آموزش ناجا.

- بهرنگی، محمدرضا. (۱۳۹۱). *تعامل برانزده پلیس با مدیران مدارس راهنمایی تهران*
به منظور ارائه راهبرد پیشگیری از بزه کاری و بزه دیدگی دانش آموزان. *فصلنامه علمی*
پژوهشی انتظام اجتماعی، ۵(۱۲)، صص ۴۷-۱۹. قابل بازیابی از:

http://journals.police.ir/article_24264.html

- جهانی، بهزاد؛ پورشکیبایی، پریش. (۱۳۹۰). *جایگاه پلیس ویژه کودکان و نوجوانان*
در فرایند دادرسی کیفری. *فصلنامه علمی - ترویجی کارآگاه*، ۳(۱۵)، صص ۲۱-۳۲.
قابل بازیابی از:

http://journals.police.ir/article_10498.html

- خواجه نوری، یاسمن. (۱۳۹۰). *حقوق کیفری اطفال بزه کار و جهانی شدن*. رساله
دکتری حقوق کیفری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.

- رازقی، نادر؛ عباس نژاد عربی، کاظم. (۱۳۹۶). *پلیس آینده و شبکه های اجتماعی*
مجازی: فرصت ها و چالش ها. *نشریه علمی مطالعات راهبردی ناجا*، ۲(۳)، صص ۹۱-
۱۱۲. قابل بازیابی از:

http://ssj.jrl.police.ir/article_91180.html

- رجبی پور، محمود. (۱۳۸۹). بزهکاری دانش آموزان و امکان پیشگیری اجتماعی رشدمدار (از دیدگاه کارشناسان آموزش و پرورش). *فصلنامه پژوهش‌های دانش انتظامی*، ۱۰ (۲)، صص ۱۲۸-۱۵۱. قابل بازیابی از:
<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=105417>
- زینالی، امیرحمزه. (۱۳۹۱). جهانی شدن حقوق کیفری در قلمرو حمایت از کودکان در برابر بزه دیدگی و موانع و مقتضیات حقوق ایران. رساله دکتری حقوق کیفری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- شریف پور، حسین. (۱۳۹۹). تدوین سیاست جنایی اجرایی پلیس در پیشگیری از بزه دیدگی دانش آموزان. رساله مقطع دکتری رشته مدیریت پیشگیری از جرم، دانشگاه علوم انتظامی امین، دانشکده فرماندهی و ستاد.
- شیرینی، هوشنگ؛ آهی، پرویز. (۱۳۹۴). نقش پلیس در پیشگیری از بزه دیدگی مکرر با تکیه بر اسناد بین المللی. *فصلنامه انتظام اجتماعی*، ۸ (۱)، صص ۱۹-۲۹. قابل بازیابی از:
http://journals.police.ir/article_36523.html
- عبدی، توحید؛ بهاری، عباس. (۱۳۹۰). تعامل پلیس و مدارس و تأثیر آن بر کاهش جرائم: رویکردی آگاه سازی. *پژوهش‌های مدیریت انتظامی*، ۲ (۲)، صص ۱۷۱-۱۸۶. قابل بازیابی از:
http://journals.police.ir/article_92189.html
- قربان نیا، محسن. (۱۳۹۲). *حمایت از اطفال در معرض خطر در سیاست جنایی ایران*. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته رشته حقوق کیفری و جرم شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبایی (ره)، تهران.
- کاروند، مهدی. (۱۳۹۰). *سیاست جنایی ایران و آمریکا در قبال حمایت از کودکان و نوجوانان بزه دیده*. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق کیفری و جرم شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
- لازرژ، کریستین. (۱۳۷۵). *درآمدی بر سیاست جنایی*. ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی، تهران: میزان، چاپ دوم.

- محمدنسل، غلامرضا. (۱۳۹۰). پلیس و پیشگیری از جرم (مجموعه مقالات). تهران: پلیس پیشگیری ناجا، معاونت آموزش ناجا، دفتر تحقیقات کاربردی.
- نجفی ابرنآبادی، علی حسین؛ هاشم‌بیگی، حمید. (۱۳۹۰). دانشنامه جرم‌شناسی. تهران: انتشارات گنج دانش.
- وروایی، اکبر؛ کشفی، سید سعید. (۱۳۸۹). رویکرد تطبیقی به ساختار، صلاحیت و برنامه‌های پلیس ویژه اطفال و نوجوانان. مجموعه مقالات برگزیده همایش علمی کاربردی پلیس و نظام عدالت برای کودکان و نوجوانان، دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا، ۳(۱۹)، صص ۶۵-۷۲. قابل بازیابی از: <https://is.gd/NoziKM>
- ولیامز، فرانک. (۱۳۹۲). نظریه‌های جرم‌شناختی. ترجمه حمیدرضا ملک محمدی، تهران: انتشارات میزان، چاپ سوم.
- یاراحمدی، حسین. (۱۳۹۶). سیاست جنایی اجرایی ایران در قبال اطفال و نوجوانان؛ چالش‌ها و راهکارها. رساله دکتری رشته حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبایی.
- Akter, S., Dambra, J., & Ray, P. (2011). An evaluation of PLS based complex models: the roles of power analysis, predictive relevance and GoF index. Proceedings of the 17th Americas Conference on Information Systems (AMCIS2011), pp 1-7. Retrieved from: <https://ro.uow.edu.au/commpapers/3126>
- Bertot, J. C., Jaeger, P. T., & Hansen, D. (2012), "The Impact of Polices on Government Social Media Usage: Issues, Challenges, and Recommendations", Government Information Quarterly, 29(1),pp 30-40 Retrieved from:u <https://doi.org/10.1016/j.giq.2011.04.004>
- Beshears, M. L. (2017). Effectiveness of police social media use. *American Journal of Criminal Justice*, 42(3),pp 489-501. Retrieved from: <https://link.springer.com/article/10.1007/s12103-016-9380-4>
- Edlins, M., & Brainard, L. A. (2016). Pursuing the promises of social media? Changes in adoption and usage of social media by

the top 10 US police departments. *Information Polity*, 21(2),pp 171-188. Retrieved from:

<https://content.iospress.com/articles/information-polity/ip380>

- Henseler, J., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2015). A new criterion for assessing discriminant validity in variance-based structural equation modeling. *Journal of the academy of marketing science*, 43(1),pp 115-135. Retrieved from:

<https://doi.org/10.1007/s11747-014-0403-8>

- Scott, M. S. (2018). Effective Policing through Regulatory Control. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 679(1),pp 86–104. Retrieved from:

<https://doi.org/10.1177/0002716218778780>

- Thaxter, K. (2010). Cyber bullying: Challenges and strategies faced by juvenile police officers. *Journal of Social Sciences*, 6(4),pp 529-531. Retrieved from:

<https://doi.org/10.3844/jssp.2010.529.531>

- Van De Velde, B., Meijer, A., & Homburg, V. (2015). Police message diffusion on Twitter: analysing the reach of social media communications. *Behaviour & Information Technology*, 34(1),pp 4-16. Retrieved from:

<https://doi.org/10.1080/0144929X.2014.942754>

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی